

UNIVERSITÄTS-
BIBLIOTHEK
PADERBORN

Universitätsbibliothek Paderborn

Antidota Apostolica contra nostri temporis hæreses

In quibus Loca illa explicantur, quæ Hæreticj hodie (maximè Calvinus & Beza) vel ad sua placita stabilienda, vel ad Catholicæ Ecclesiæ dogmata infirmanda ...

In Acta Apostolorum to. primus

Stapleton, Thomas

Antverpiæ, 1595

Cap. 17.

urn:nbn:de:hbz:466:1-39424

nia fidei mysteria, eorum rationes, cōnexiones, causas explicitè teneat, vt nihil de Deo ac Christo eius contra varias hèreses definitum ignorent? Id certè qui credit, valde id implicita fide credere debet: quum nihil sit hodie indoctius sectæ Calvinisticæ (saltem in Anglia) Ministris. Sed Calvinianas ineptias refutandi nullus finis. Ad grauiora pergamus.

CAP. XVII.

2. *Per sabbata tria differebat eis de Scripturis.*

MIRABILE ex his verbis corollarium infert Calvinus: *Dicit Lucas Paulum disputasse ex Scripturis. Ergo non nisi ex ore Dei petenda sunt fidei probationes. Si de rebus humanis sit disceptatio, tunc habeant humanæ rationes locum. In fidei verò doctrina, solâ Dei autoritas regnare debet, atque ab ea pendere nos conuenit.* Hactenus quæ de ore Dei, eiusque autoritate sola in fidei doctrina attendenda disputat, verissima sunt; & ad illud axioma confirmandum, quod olim constituimus, varijsque Calvinistis displicere audio; *In doctrina fidei, non quid dicatur, sed quis loquatur, attendendum esse, quia quod credimus, auctoritati, quod scimus, rationi debetur;* plurimum valent. Cæterùm non est hoc illud ad quod Calvinus hoc loco collimat.

Aliud

In Principijs fidei doctrin. lib. 10. c. 6

Caluini
stolidus
paralogif-
mus.

Aliud ille spectat, vt sequētia proximè ver-
ba demonstrant. *Fatentur quidem* (inquit) *con-*
nes, acquiescendum esse vni Deo: sed interea pauci
sunt qui loquentem in Scripturis audiant. Atqui
valet inter nos illud axioma, Scripturā à Deo pro-
fectam, non aliunde sumenda erat vel docendi vel
discendi regula. Hæc est ergo Caluini ex hoc
loco deductio: Paulus ex Scripturis disputa-
uit; & Scripturam à Deo profectam esse
certum est inter nos axioma: ergo nō aliunde
quàm ex solis Scripturis sumenda est vel
docendi vel discendi regula. Vide nunc in
similibus stultissimæ consequentiæ demer-
tiam. Petrus in prima sua concione ex Iob-
lis prophetia disputauit; & Ioblis prophē-
tiam à Deo esse profectam, certum est inter
nos axioma: ergo non aliunde quàm ex so-
la Ioblis prophetia sumenda est vel doc-
cendi vel discendi regula. Rursum, Paulus
reddens rationem doctrinæ suæ coram regē
Agrippa, ait: *Auxilio adiutus Dei, vsque in ho-*
diernam diem scto, testificans minori atque maiori,
nihil extrā dicens quàm ea quæ Prophetæ locuti
sunt futura esse, & Moyse. Certum autem est
inter nos axioma, quæcumque Prophetæ &
Moyse locuti sunt, à Deo esse profecta: er-
go non aliunde quàm ex solis Prophetis &
Moysē sumenda est vel docendi vel discen-
di regula. Quòd si istæ consequentiæ prima
statim facie absurditatem suam loquuntur,
profectò nec minùs absurda hæc Caluini
confe-

consecutio est. Collectionis quippe forma non secus valet à qualibet Scripturæ parte procedens, quàm ab vniuersa: maximè cum Paulum in illis tribus sabbatis ex vniuersa Scriptura disputasse verisimile non sit; magisque probabile, quòd ex illis tantum partibus, quæ de more in Synagoga lectæ fuerunt, disputauerit. Sed in alio adhuc simili consequentiæ huius fatuitatem demonstramus. Paulus, *quod accepit à Domino, hoc tradit* 1. Cor. 11. Corinthijs de Cœna Domini: quicquid autem Paulus à Domino accepit, certum est inter nos axioma à Deo profectum id esse: ergo non aliunde quàm ex solis illis quæ Paulus à Domino accepit, sumenda est vel docendi vel discendi regula. Rursum: Paulus *Euangelium* Gal. 1. 12. *quod euangelizatum ab ipso est, neque ab homine accepit, neque didicit, sed per reuelationem Iesu Christi*: quod autem Paulus per reuelationem Iesu Christi accepit, certum inter nos axioma est à Deo esse profectum: ergo non aliunde quàm ex sola reuelatione Iesu Christi, ne quidem ex Scripturis ipsis, sumenda est vel docendi vel discendi regula. An non pulchra Caluini hæc est pro solis Scripturis consecutio, quæ in eadem collectionis forma ipsas Scripturas à docendi ac discendi regula excludit? Hæc est videl. ex vno posito aiente particulari, conclusionem inferre vniuersaliter negantem; ac si sic quis colligeret; Panis ad corporis sustentationem est com-

1. Cor. 11.
23.

Gal. 1. 12.
12.

Scriptura non est vnica docendi & discendi regula.

Paulus
tradit
1. Cor. 11.
23.

Caluini
triūphus
à puero
ridendus.

Caluini
inexplebi
lis virulen
tia.

est commodus & necessarius: ergo nec potus, nec caro, nec piscis, nec quicquam aliud esculentum aut poculentum, ad corporis sustentationem valet. Et tamen post tam insulsam consequentiam etiam à puero ridendam, vide, lector, quàm magnificè contra Catholicos quasi capta Troia Caluinus triumphet. *Vide (inquit) apparet, quàm diabolico furore agantur Papista, cum negant ex Scripturis posse quicquam certi colligi, atque ideo contendunt standum esse hominum placitis.* Atqui contra Catholicos furiosus hic disputator ex priori sua conclusione aliquid probabiliter disputare vellet, eo illos nomine taxare debuerat, quòd non ex solis Scripturis omnem fidei doctrinam peterent, sed aliunde quàm ex illis eam quærerent. Illa enim fuit hominis conclusio præcedens. Nunc non contentus illa sua collectione (tamen, ut ostensum est, furoris ac dementiæ plena) Catholicos premere, dementiam suam atget, & furore planè diabolico affirmat negare Papistas, non solum ex solis Scripturis omnem fidei doctrinam colligi oportere, sed ne quidem ex illis aliquid certi colligi posse: id est, non solum diuinis Scripturis aliquid à Catholicis addi ad fidei doctrinam comparandam, sed & ipsas Scripturas ab omni fidei doctrina inde petenda per illos penitus remoueri. Caterùm quo furiosus baccatur, eo se magis palpandam cuiuslibet lectori

tori inexplebilis hominis virulentia præber. Lippis enim ac tonsoribus, vt in proverbio est, notum est, adeò non negare Catholicos ex diuinis Scripturis aliquid certè colligi posse, vt tū in suis scriptis omnibus, omniq̃ue theologia disputatione, ex ipsis Scripturis quàm plurima fidei dogmata colligant, concludant, probent; tum disertè doceant, ex diuinis Scripturis multo maximam fidei doctrinam, & quidem in genere omnem, colligi posse ac debere; aliqua tamen esse de fide credenda, quæ ex solis Scripturis, Ecclesiastica traditione & interpretatione neglecta, colligi non possunt. Contendunt igitur Catholici, non quidem *essendum hominum placitis*, vt cauillator Calvinus nugatur, quasi illis aut solis aut seorsim ac per se acceptis standum diceret; sed standum esse tam traditioni Apostolicæ, quo ad quædam dogmata in diuinis Scripturis non expressa, quàm interpretationi Ecclesiasticæ, quo ad fidei dogmata etiam in Scripturis expressa; ne praua & contorta cuiuslibet hæretici deprauatio ipsas nobis Scripturas auferat; aut certè earum nobis vsum & fructum penitus eripiat. In hoc vtroque genere non hominum placitis stamus, sed Spiritus S. decretis ac doctrinæ, certorum hominum ministerio, quos Christus in auctoritate posuit, non quorumlibet, ad nos perlati acquiescimus. Istud hominum ministerium,

Ecclesiastica traditio & interpretatio.

G g rium,

rium, per quos veluti sua organa Spiritus S.
loquitur, tam ea interdum docendo quæ in
Scripturis non exprimuntur, quàm ipsas di-
uinas Scripturas nobis exponendo, si Cal-
uinus è medio tollere contendit, (ne forte
hominum placitis stare videatur,) nō solum
gigantum more Deo bellum indicit, & or-
dinem à Christo positum, vt verus Anti-
christus, subuerit, sed sibi etiam, totiusque
sectæ suæ, aut alterius cuiuslibet ministerii
(quarū quælibet tum extra expressam Scri-
pturam multa asserit, tum verbi Dei inter-
pretationem sibi arrogat, & de fidei dogma-
tibus decernit) apertum bellum indicit,
quod alibi ex ipsis Caluini verbis ostendi-
mus.

Nunc in furiosa eius declamatione per-
gamus. *Quæro enim (inquit) an legitima fuerit
nec ne disputandi ratio quam tenuit Paulus. Re-
spondeo, fuisse in primis legitimam, sed non
ex eo cōsequi, nullam præter eā legitimam
disputandi rationem esse, quando & ipsum
Paulum aliam alibi disputandi rationem te-
nuisse nuper docuimus. Caluinus autem
quasi vno posito antecedente vero, quidli-
bet inde posset concludere, & collectionem
suam præcedentem, puerili fatuitate p̄sentem
firmissimam præsupponens, nō nisi rixando
& bacchando pergit. Pudeat saltem eos (inquit)
plus reuerentiæ habitū fuisse verbo Domini in Ge-
te incredula quàm hodie apud eos obtineat. At quo-
modo*

modo hoc tã infame & crassum mēdaciū
 probas, Caluine? *Iudæi* (inquit) *Paulum admit-*
tunt & ferunt è Scripturis disputantem. Hoc mero Caluini
ludibrio ducit Papa cum suis omnibus, dum Scriptu- putidum
ra in mediū adducitur, quasi flexiloquus sit illic menda-
Deus, & vanis ambagibus ludat. An nō huic fu- cium.
 renti nebuloni, quum hæc scriberet, aliquo
 elleboro opus erat? Sed sic ille propheta fu-
 riosus suos dementare potuit, vt quidlibet
 mentienti fidem darent. Quicquid con-
 tra Catholicos deblaterare illi libuit, id pro
 oraculo creditum Geneuæ fuit: adeo sanè,
 vt quum eodem semel tempore Farellus &
 Caluinus Scripturas Geneuæ exponerent,
 rogatus quidam cur Caluinum semper, Fa- Zanchius
 rellum nunquam, adiret, responderit: *Si Fa-* in epist.
relli loco Paulus doceret, ego, relicto Paulo, Calui- ad tit.
num audirem. Hanc in sua Cathedra Gene-
 uensi fidem nactus Caluinus, vt quidlibet
 assereti, fingenti, mentienti crederetur, ean-
 dem in commentarijs publicè emittendis fi-
 dem sibi à suis dandam præsumens, nullum
 exhorret mēdaciū, nullum refugit quan-
 tumuis puerile figmentum. Quod enim vel
 fingere mendaciū crassius magisque pal- Caluino
 pabile potuit Caluinus, quàm vt diceret, nullum
mero ludibrio à Papa & Papistis omnibus duci, mendaciū
quum in mediū Scriptura adducitur: quasi in Ec- satis cras-
clesia Catholica nec in templis, nec in scho- sam.
lis, nec in libris vllis, Scripturarum vox
audiretur: quasi nec in quotidiano officio

G g 2 Scriptu-

Scriptura per totum annum legerentur; nec pro concione Pastores Catholici aliquid ex Scripturis differerēt; nec per Dominicas & Festa vlla vel Euangeliā vel Epistolā Apostolicā populo explicarentur; nec aut Scholastici scriptores, aut cōtrouersiarum hodie tractatores, ex Scripturis vsquam disputarent; sed totum illud disputandi genus promero ludibrio haberēt. Memini nostrates quendam virum nobilem, sed Calvinistica secta à puero imbutum, quū ad aquas Spadanas ante aliquot annos concionatorem quendam fortè Ordinis D. Francisci contempserat, totum sterisse attonitum; causam rogatū, respondisse, se id vnicè mirari, quòd monachum concionantē videret: sibi enim haecenus à suis persuasum esse, monachos nunquam populo concionari; Scripturas populo nunquā exponere, nunquā tractare, sed in suis preculis demurmurādīs totos occupatos esse. Hęc sunt Ægyptiacæ tenebrę, quibus Calvinistica secta, lucem Euangelij altius exortam crepans, miseros suos sectatores inuoluit; quas & hoc loco Calvinus lectori suo inducere, fœdaq; caligine eum obuoluere molitur.

Sed totam hanc tandem infamem eia declamationem absoluaamus. *Huc accedit (inquit) quòd hodie multo plus lucis in Scripturis erant, & illic certior resulget Dei veritas, quàm in lege & Prophetis. Nam in Euangelio sol iusticia Christi*

stus pl-

sus pleno fulgore nos irradiat: quo minus tolerabilis
 est blasphemia, dum certitudine adhuc detrahunt Pa-
 pista verbo Dei. Nos verò sciamus, ut nō alibi fun-
 data esse potest fides quàm in verbo Domini, ita in
 omnibus controuersijs non nisi eius testimonio stan-
 dum esse. Hęc ille. Cui breuiter respondeo:
 Diuinę Scripturę certitudinem Catholici
 non detrahunt, sed omnimodam sufficien-
 tiam soli literę sacrę negant. Quicquid ex
 scriptura recte colligitur, aut in Scriptura
 perspicue dicitur, certā & infallibilem veri-
 tatem esse nemo Catholicus negat. Sed nec
 omnia prorsus in Scriptura haberi, nec quę
 habentur absque certa interpretationis linea
 (quę ex ipsis semper Scripturis duci nō po-
 test) firmiter teneri posse, Catholici affir-
 mant: quam vtramque veritatem & nos in-
 ter alios pro nostro modulo olim demon-
 stratam dedimus. Et quidem in solo verbo
 Domini fundata est fides nostra, nec nisi
 verbi Domini testimonio in omnibus con-
 trouersijs standum est. Sed hoc verbum
 Domini latius patet quàm Scripturarū li-
 bri; sonatque non secus per os Ecclesię,
 quàm per Scripturę voces. Est enim *fides ex*
auditu verbi Dei, quod non auditur nisi ex
 ore prædicantis Ecclesię, ut disertissimè
 Paulus docet. Esse fidem ex lectione so-
 lius Scripturę, nec Paulus, nec vlla Scrip-
 tura vsquā docet. Quare sicut Paulus per tria
 sabbata, sic Pastores Catholici per omnes

De prin-
 cipijs fi-
 dei lib. 10
 11. & 12.

Rom. 10.

in anno Dominicos dies, ex Scripturis disserunt, disputant, docent; sed non ex solis illis.

21. *Qui susceperunt verbum cum omni aviditate, quotidie scrutantur Scripturas si hæc ita se haberent.*

Magna cum animarum pernicie, & totius Ordinis in Ecclesia à Deo influturi perturbatione, contendunt ex hoc loco hærenici, fas esse cuilibet Christiano, cuiuscumque in Ecclesia doctrinam, quantalibet vel Conciliorum vel Episcoporum auctoritate & consensu stabilitam, ad examē proprium reuocare: vt sic Scriptura à quolibet spiritu discretionis intellecta, non autem cuiusquam docentis auctoritas, vnicuique sit credendi norma ac regula. Vt hac doctrina nihil pestilentius, veluti quæ omnium hæresum & priuatarum de fide opinionum seminariū est; ita eā hoc loco summa diligentia tractat, pertractat, & premit Caluinus.

Privati spiritus iudicium à Caluino operose defensum refutatur. Totā impostoris nefarij disputationē, Deo dante, refutabo. *Duo* (inquit) *hic obijci possunt absurda. Nam arrogantia esse videtur, quod inquirunt vt dijudicent, & à promptitudine, qua Evangelium credentes receperunt, valde alienum. Deinde cum inquisitio dubitationis signū sit, sequitur, non fide antè fuisse præditos, cui semper est annexa theopropia & certitudo. Ita rectè quidē & merito obij-*

tò obijciuntur, veluti verè absurda. Nunc quid ad illa respondeat attendamus. *Ad primam* (inquit) *obiectionem respondeo, Non sic debere accipi Lucae verba, quasi iudicium sibi sumpserint Thessalonicenses, vel disceptauerint an recipienda esset Dei veritas. Tantum Pauli doctrinam exigebant ad Scripturam amussim, non secus atque aurum igne probatur. Scriptura enim verè Lydius est lapis, ad quem examinanda sunt omnes doctrinae.* Hæc Calvinus. Sed hominis demeritiam breuiter demonstro. Primùm, si hæc distinctio inter Dei veritatem & Pauli doctrinam admittenda est, vt de hac iudicare & disceptare liceat, de illa non liceat; age, qui de omnibus Pauli epistolis iudicare, & disceptare, ac de illis sibi iudicium sumere hodie vellet, an nõ hac pulchra distinctione suam impietatẽ à Caluino edoctus palliare posset, se quidem de Dei veritate, quam epistolæ Paulinæ complecti dicuntur, nec iudicare nec disceptare, sed tantum de Pauli epistolis & Pauli doctrina iudicare ac disceptare, easq; ad amussim Scripturæ exigere velle? Planè eadem responsio similem impietatem eodem fucotueretur. Non secus quippe Pauli prædicatio ac doctrina viua voce tradita ipsissima Dei veritas erat, quàm alia eius doctrina per epistolas tradita. Quam ob causam eisdem Thessalonicensibus Paulus scripsit: *2. Thess. 2. Tene traditiones, id est, traditã doctrinam, quas accepistis, vtique à me & ab alijs Apostolis: si-*

Pauli doctrinam à Dei veritate impie distinguit Calvinus.

Gg 4 ue per

ne per sermonem, viua voce traditū; siue per epistolas, aut meas vobis atque alijs datas, aut etiam aliorum Apostolorum. Deinde, si de Pauli doctrina iudicare ac disceptare liceat,

Gal. 1. 9. quomodo ad Galatas idem Paulus scripsit: *Sicut prædiximus, & nunc iterum dico: Si quis vobis euangelizauerit præter id quod accepistis, utique ex mea aut aliorum Apostolorum prædicatione, anathema sit?* An non suæ prædicationi ac doctrinæ omnimodam obedientiam flagitat?

Gal. 3. 2. Quomodo rursus eisdem dixit: *Ego Paulus dico vobis, Si circumcidamini, Christus vobis nihil proderit?* Si de Pauli doctrina iudicare ac disceptare licet, facile illi responderent Galata: Quidquid tu, Paule, dicas, ad Scripturæ amussim tua verba exigemus, vt sic de ea iudicemus ac disceptemus rectane ac Dei veritati cōueniens sit, an obliqua & ab ea deflectens: eo magis quo Dei Scriptura

Gen. 17. aperte nobis prodidit, *Masculus cuius præputiæ caro circumcisa non fuerit, delebitur anima illa de populo suo, quia pactum meū irritum fecit.* An non hæc Caluini distinctio pulchra ac præclara est, qua Dei veritatē à Pauli doctrina diuellit?

Atqui Christus suam veritatem & Apostolorum prædicationē ita artissimo vinculo coniunxit, vt illis dixerit: *Qui vos audit, me audit; qui vos spernit, me spernit.* Quidni etiam, Qui vos iudicat, me iudicat? Qui vestram doctrinam examinat, meam veritatem

Luc. 10. examinat? Impia ergo & multis modis absurda

Ecclesiæ
doctrina
cum Dei
veritate
artissi-
mo vincu-
lo cōiun-
cta.

Luc. 10.

surda (vt cætera taceamus) hæc Caluini distinctio est.

Quod de Scripturæ Lydio lapide subne-
 dit, verū quidē est; sed non aduertit im-
 stor, præter ipsum lapidem, qui aurum pro-
 bet, aurifice quoque opus esse, qui de colore
 iudicet, quē lapidis tactus adfert, verūmne
 an genuinum auri colorem referat, an non.
 Ita Scriptura quidē Lydius est veritatis la-
 pis, vt, quæ Scripturæ colorem doctrina re-
 fert, illa indubiæ veritatis habenda sit; sed
 aurifice perito, *p'udēti patrefamilias, datis à Deo*
Pastoribus opus est, qui de Scripturæ colore,
 sensu, & intelligētia iudiciū ferāt. Nō enim
 purum colorem, germanum ac genuinum
 sensum, diuina Scriptura à quolibet attacta,
 tractata, explicata reddit, *nec propheta omnis*
propria interpretatione fit; sed (vt ipse alibi Cal-
 uinus professus est,) *qui dedit nobis Scripturas,*
dedit etiam Magistros, Pastores, ac Doctores, quo-
 rum ministerio & opera diuinas Scripturas
 intelligamus, omnisq; doctrina ad Scriptu-
 ræ amussim exigatur. Hoc ipsius Scripturæ
 varia passim tum obscuritas tum ambigui-
 tas necessariò exigebat. Quod hoc ipso loco
 præuidens Caluinus, hæc sibi ipsi obiectionem
 immediatè post præcedentia mouet. *Sic*
quis (inquit) excipiat hoc genus examinis fore am-
biguum, cum sæpe obscura sit Scriptura, & in varios
sensus flectatur; dico simul esse adhibendū iudiciū
Spiritus, qui nō abs re vocatur Spiritus discretionis.

G g 5 Ceterum

Scriptura
quomo-
do lapis
Lydius.

Luc. 12.
Ephes. 4.

2. Pet. 1.
20.

In com.
in Acta
Apost. c. 2
ver. 31.

Ceterū duce ac direttore Spiritu nō alii de quā Scripturis iudiciū faciūt fideles de qualibet doctrina. Hoc Caluini perpetuum effugium de Spiritu discretionis semel atque iterum in Antidotis nostris refutatū reliquimus. Iudiciū Spiritus verum ac diuinitus in Scripturis reuelatum, est iudiciū Pastorum & Doctorū Ecclesiæ, quibus in persona Apostolorum Christus dixit: *Alium Paracletum dabo vobis, Spiritum veritatis, qui doceat vos omnem veritatem, & maneat vobiscum in æternum.* Hic Dei Spiritus per ora Apostolorū prius, ac postea per successores eorum in æternum loquens, donatio est Apostolis & eorū successoribus propria: *Non enim omnes Prophetæ, non omnes Doctores: sed quosdā dedit Christus Apostolos, Euangelistas, Prophetas primū, dein Pastores & Doctores in opus ministerij; cuius vel maxima pars est, Scripturas populo exponere, & ad Scripturarū amussim omnē doctrinam exigere.* Hoc iudiciū Spiritus Dei, nusquam vocatur in Scripturis (vt Calvinus hic falso affirmat) *Spiritus discretionis.* Loquitur sanctus Paulus de *discretione spirituum*, veluti distincto quodam Spiritu S. dono: sed de Spiritu discretionis nusquam aut ille aut alia Scriptura loquitur. Est hæreticorum hodie singulare cōmētum, ad omnē ministerij Ecclesiastici à Christo instituti authoritatē deiiciendā nefariè adinuentū; ad omnes nouas hæreses inuehendas proprium & singulare instru-

Ioan. 14.
16.

1. Cor. 12.

Ephes. 4.

Spiritus
Dei iudiciū non
vocatur
spiritus
discretio-
nis.

1. Cor. 12.

instrumentū. Discretio spiritū speciale donum erat paucis concessum. Spiritū discretionis vulgare esse fidelium donum Calvini vult: *Et de quo nullus fidelis (vt alibi scripsit) ambigere debet quin ei à Deo suppedietur, quam denique quilibet sibi suo iure venditare possit.* Ex hoc igitur discretionis Spiritu prætenso, Scripturarum obscuritati & ambiguitati non liquida aliqua veritate succurreretur; sed ex infinita opinionū ac iudiciorum varietate maior & multiplicior tum ambiguitas tum obscuritas exoriretur. Manet ergo firmum, tametsi ex Scriptura, veluti Lydio lapide aurū, omnis veritas probari debeat, superesse tamen vt hæc ipsa probatio operā ac ministerio Pastorum Ecclesiæ fiat: de quorum propterea doctrina non magis quam de ipsa veritate iudicare aut disceptare populus fidelis debet.

His nunc ita explicatis, reliquam Calvini disputationem expendamus. *Atque hoc modo refellitur sacrilegum illud Papistarum dictarium: Quia nihil certò colligi possit ex Scripturis, fidem ex sola Ecclesiæ determinatione pendere.* Non sacrilegum Papistarum dictarium, sed sacrilegum Calvini mendacium est, nihil certò ex Scripturis colligi posse, vt suprā ostendimus. Porrò fidem ex sola Ecclesiæ determinatione pendere (ordinariè loquendo de externa fidei causa) non ideo Catholici asserunt, quia nihil ex Scripturis certò colligi po-

In com.
ad Ioan.
c. 3. v. 17.
& in Act.
c. 16. v. 17.

Ecclesiæ
determina-
tioni
cur Ca-
tholici de-
ferunt.

gi potest, sed quia ipsas Scripturas ipsa Ecclesia optimè intelligit, vt ex illis rectè intellectis orthodoxæ fidei dogmata certissimè colligant. Caluinus & quilibet alius hetereticus Ecclesiæ determinationem ferre non possunt, vt ipsi pro suo libito Scripturas exponentes, suas orbi determinationes obtendant. Pergit Caluinus: *Nam cum Thessalonicenses laudat Scriptura Dei, in eorum exemplo regulam nobis præscribit.* Quid tandem nos doceat, & quam nobis regulam Thessalonicensium exemplum præscribat, mox dicemus, vbi ipsa textus nostri verba expendemus. Cum Caluino pergamus: *Frustra autem inquisitio fieret ex Scripturis, nisi satis haberent lucis ad nos docendos.* Respondeo: Scripturæ satis habent lucis ad fidem iam firmiter credituram confirmandam, corroborandam, augendam, & promouendam (ad quem finem hæc Thessalonicensium inquisitio fiebat, vt mox ex ipsa Caluini confessione docebitur) nõ autem ad fidem de dubio dogmate ingenerandam; non ad traditam ab Ecclesia doctrinam examinandam, suouè examini subijciendam, non denique vt ex ea de Ecclesiæ definitis doctrina iudicare cuius de ea dubitanti, aut in dubium eam vocati, liceat. Pergit Caluinus, & veluti optimo iactato fundamento conclusiones & corollaria sua multiplicat. *Stet igitur (inquit) firmum axioma: nullam doctrinam fide esse dignam, nisi quam*

Scriptura
quatenus
valet ad
docendū.

quam in Scripturis fundatam esse deprehendimus. At hoc axioma iam stare non potest, præiacto eius fundamento funditus euerso. Et hoc axioma nihil est aliud, quàm vt id quisq; credat quod libeat; eam fidem quisque teneat, quam ipsemet suo iudicio veram esse iudicat; denique, vt suus cuique animus fidei regula ac norma sit. Ait enim: *Nisi quam in Scripturis fundatam esse deprehendimus: nos videlicet ipsi, & vnus quisque nostrum, nostro ipsorum iudicio.* Ideo noluit dicere, Quæ in Scripturis fundata deprehenditur; sed, *Quæ in Scripturis fundatam esse deprehendimus.* Huic dementissimo corollario aliud non minore demētia plenum annexit: *Quicquid pro sua libidine effutuerit Papa, vult sine controuersa ab omnibus recipi. Atqui an superior censetur Paulo, in cuius prædicationem inquirere discipulis licuit?* Respondeo: Nec quicquid effutuerit Papa, vult à quoquam recipi, nedum ab omnibus; sed quicquid Papa, veluti Petri successor (cui, *clauibus regni cælorum datus, quamlibet in fide difficultatem aperiendi facultas data est; qui sic in Ecclesiæ fundamento positus est, vt eius fidei ac definitioni totum innitatur Ecclesiæ ædificium; pro cuius fide sic orauit Christus, vt, dum fratres suos fide confirmat, in fidei dogmate errare nequeat*) de fide decernit ac definit, ex Christi promissionibus firmum ac stabile creditur; ideoque sine controuersa ab omnibus recipi-

Papæ iudicium nec usurpatum, nec temerarium. Matth. 16 Luc. 22.

recipitur, nec in Pauli prädicationem ac doctrinam vlli discipulorum inquirere licuit, quod ex præcedentibus patet. Pergamus cum Caluino: *Ac notemus non de larvato aliquo Concilio hoc dici, sed de paruo hominum ex- tu: unde melius appareat, singulos ad legendam Scri-*

Scripturã
à singulis
legi oportere
Theffalon.
exemplũ nõ
probat.

pturam vocari. Respondeo: Theffalonicenses isti pauci sanè erant, nec de illorum (vt videretur) numero, qui in Concilijs Christianorum sententiam dicere solent. Illorum tamen exemplo non omnes ad legendam Scripturam vocantur, quia Theffalonicenses isti, siue Berrhœenses (vt vult cõtra Caluinum Beza) sic à Luca describuntur, vt non è vulgo credentium fuisse videantur, sed *ἐὺνεύρετοι*: quod etiam superlatiuè acceptum, primarios & excellentes viros notat, non tam *nobilitate generis*, (vt multis verbis vrget Caluinus) sed (vt contra eum sentit Beza) *morum probitate & animi virtute ac pietate*. Cuiusmodi hominibus tamen si Scripturarum lectio utilis sit, non tamen propterea eorum exemplo sine discrimine omnes, idiora, rudes, superbi, ad Scripturarum lectionem vocantur. Sed neque libertas illa in Ecclesiæ primordijs paucis fidelibus concessa, constitutã iam & per totum orbem propagatã Ecclesiæ conuenit. Denique vt omnes horum exemplo ad Scripturã legendam vocentur, nullus tamen horum exemplo ita vocatur, vt de fidei dogmate semel
per Ec-

per Ecclesiam determinato iudicare ac disceptare ei liceat: quod isti seu Thessalonicenses seu Berrhœenses non fecerunt, ut mox ostēdetur. Prosequitur Calvinus: *Sic etiā cum fidei promptitudine non pugnat disquisitio. Nam simulac auscultat quispiā, & discēdi cupidus se attentū prebet, iam propensus ac docilis est, etiā si statim non planè assentiatur.* Ista speculatio ad rē presentem non pertinet, quia isti Thessalonicenses ea promptitudine Pauli doctrinam receperunt, ut ei planè assensu fuerint atque crediderint, quod mox Calvinum ipsum profiteri audiemus. Audiamus tamen quod ad huius assertionis explicationem sequitur; quia non modicum in illis venenū latet, cui mederi operæpretium erit. *Exempli gratia (inquit.) Profitebitur ignotus doctor veram se doctrinam adferre. Accedam ad audiendum paratus, & animus in obedientiam veritatis compositus erit. Expedam nihilominus interea qualis sit doctrina, neque amplectar nisi certam & a me agnitam veritatem.* Atque hoc optimum est temperamentum, ubi Dei reuerentia deuincti libenter & placidè audimus quod nobis proponitur, tanquam ab ipso profectum. Interea tamen cauemus ab hominum imposturis, nec se animi nostri cæco leuitatis impetu ad quiduis temere credendum præcipitant. Ergo inquisitio, cuius meminit Lucas, non eò tendit ut lentissimi & difficiles ad credendum: sed potius promptitudo cum iudicio media inter leuitatem & cōtumaciam statuitur. Hæc impostor iste. Vniuersam

veræ

Toxicum
capitale
& funda-
mentale.

veræ fidei naturam, vim, ac virtutem veritas vulpes inuertit, subuertit, euacuat: proprium ac firmum vniuersis hæresibus fundamentum ponit, viam sternit, fenestram aperit. Predicante ignoto doctore, ponit in audiente veritatis studium, & audiendi promptitudinem; sed relinquit ei iudicium proprium vt non nisi agnitam à seipso veritatem amplectatur. Studium illud veritatis, & promptitudo audiendi, communia sunt bonis & malis: & cadant in homines nouitatis auidos, atque in pios veritatis amantes. Nam nouitatis amatores, quos prurientes auribus Apostolus vocat, sic nouam doctrinam appetunt, etiam non nisi veram desiderant. Nemo quippe ipsam falsitatem sub nomine falsi, quatenus huiusmodi, in causa religionis scire desiderat. Omnes naturaliter ipsum verum scire desiderant, & omnes naturaliter bonum appetunt, seu verum, seu apparent. Promptitudo igitur illa, & studium veritatis, vt ab omnibus sanè veritatis discipulis necessariò afferenda sunt, ita non constituit illud proprium medium ad fidem animis ingenerandam, quum cuiuslibet hæretico, aut falsi numinis cultori, illa vtraque communia sint. Iam verò quòd his adiungit Calvinus proprium cuiusque iudicium, & non recipere quenquam nisi agnitam à seipso veritatem, vt istud sit promptitudinis dictæ temperamentum, veræ fidei, qualis Christianorum & piorum est.

Hæresum omnium fundamentum à Caluino positum eueritur.

2. Tim. 4. 3.

Veritatis studium malis & bonis commune.

est, e
Chri
fund
si, o
den
mina
oport
ta, no
mera
Non
dere,
raue
annor
senio
cium
dem
hæret
nullu
fide, ic
& fin
capti
pleniss
sua in
tens es
simpl
iusticia
Abrah
in cast
Nullu
ignot
man

est, ex diametro repugnat. Vera quippe
 Christianorum fides in simplici obedientia
 fundatur, *captivat intellectum in obsequium Chri-*
sti, obedit ex corde in formam doctrine traditam,
 denique proprium iudicium penitus exter-
 minat, quod Apostolus vocat *sapere plusquam*
oportet sapere. A brahæ fides tantopere lauda-
 ta, non erat aliquod proprium iudicium, sed
 mera & simplicissima obedientia verbi Dei.
Non infirmatus est fide, id est, non destitit cre-
 dere, & si tentatus in contrarium; *nec conside-*
rauit corpus suum emortuum cum serè centum esset
annorum, & emortuam vuluam Sara, videl. tam
 senio quàm sterilitate. Hic si proprium iudi-
 cium consulisset, omnem promissioni fi-
 dem detraxisset. Sed *in repromissione Dei non*
hesitauit diffidentia, id est, ex proprio iudicio
 nullum scrupulum mouit; *sed confortatus est*
fide, id est, se ipsum consolatus est per fidem
 & simplicem assensum; *dàs gloriam Deo,* id est,
 captiuas iudicium suum in obsequium Dei;
plenissimè sciens, certissimè persuasus ex fide
 sua in Deum; *quia quæcumque promisit Deus,*
potens est & facere. Ideo (id est, propter hanc fidei
 simplicem obedientiam) *reputatum est ei ad*
hæsitiam. Dicit hic aliquis: Deus non erat
 Abrahæ ignotus doctor, vnde non est simile
 in casu à Caluino proposito. Respondeo:
 Nullus doctrinæ fidei prædicator legitimus,
 ignotus doctor est. Aut enim per legiti-
 mam missionem auditoribus suis notus est;

Iudicium
 proprium
 veræ fidei
 repugnat.
 2. Cor. 10.
 5.

Rō. 6. 17.

Rō. 4. 19.

Prædica-
 tor fidei
 legitimus
 ignotus
 doctor
 non est.

Hh aut,

aut, si extra ordinem venit, vocatio eius
 missio extraordinaria miraculis confir-
 tur, vt per ea innotescat. An non Apo-
 stoli omnes, quū primò Euangeliū prædicarunt
 ignoti doctoreserāt? Atqui, vt suis audien-
 tibus innotescerent, *signa & prodigia per eos*
eorum fiebāt. Quod Paulus suis Corinthi-
 mentē reuocans, *Sermo, inquit, meus, & præ-*
dicatio mea, non in persuasibilibus humana sapien-
tiæ verbis (vbi sanè locus proprio iudicio est)
sed in ostensione Spiritus & virtutis: id est per di-
uini Spiritus ac potentia miracula. Et in
 causam: *Vt fides vestra nō sit in sapientia hominum*
sed in virtute Dei: id est, non nitatur perfu-
sioni humana, vbi iudicio humano perici-
detur, vt agnitam à seipso sibi que persuasam
potestatem quisque recipiat, sed gratia & potestate
diuina nitatur; id est, ideo quisque credit,
quia ex autoritate diuina per eos, quos Deus
mittit, fidei veritatem accipit. Hanc ob
 causam Paulus (quod omnibus Apo-
 stolis, eorumque legitimis successoribus
 commune est) profiteretur se *Apostolatum*
cepisse ad obediendum fidei in omnibus gentibus
pro nomine eius, id est, se vice Christi lega-
tionis & Apostolatu fungi, vt gentes omnes
fidei obedientiam adducat. Vnde in eadem
 epistola iterum repetit: *Habeo gloriam in*
Christo Iesu ad Deum. Neque enim audeo aliquibus
illorum que per me non effecit Christus, id est,
aliquo alio gloriari, nisi de ijs quæ per me
prædicatae sunt.

Act. 2. 43.

Act. 4. 30.

1. Cor. 2. 4.

Rom. 1. 5.

Rom. 15.

17. & 18.

prædicationem, veluti medium externum, Christus sua gratia interna effecit: *in obedientiam gentium*, id est, vt gentes obedirent prædicationi meæ externa, factæ videlicet non persuasione, aut aliqua demonstratione evidenti; sed, vt subiungit, *verbo & factis in virtute signorum & prodigiorum, in virtute Spiritus S.* Denique, adeo fides mera obedientia est Deo per os eorum quos mittit loquenti, vt fides atque obedientia pro synonymis ab Apostolo habeantur. Quum enim dixisset Romanis in exordio epistolæ, *Fides vestra* Rom. 1. 8. annuntiatur in vniuerso mundo; idem repetens sub finem, vbi ad fidei perseverantiam hortatur, *Vestra* (inquit) *obedientia in omnem locum* Rom. 16. 19. *diuulgata est.* Tandem ad suos Thessalonicenses, quos hîc Calvinus proprio iudicio circa Pauli prædicationem vfos fuisse vult, ita scribit: *Si quis non obedit verbo nostro, per* 2. Thess. 3. *epistolam hunc notate.* Totam ergo (vt dixi) 14. fidei naturam, vim, ac virtutem hæc Caluini pestilens doctrina inuertit, subuertit, euacuat. Omnibus autem hæresibus proprium fundamentum eadem eius pestilens doctrina ponit. Quum enim hæresis nihil Hæresis electio est ex proprio iudicio. Tit. 2. 11. sonet aliud, quàm electionem alicuius doctrinæ proprio iudicio factam (vnde & Paulus hæreticos ait *proprio suo iudicio esse damnatos*, quia ex proprio iudicio, quod in causa fidei adhibere volunt, damnationem sibi accersunt) manifestum sit, quod hæc Caluini do-

Hh 2   ctrina

etrina, quæ proprium iudicium in doctrina
 fidei flagitat, & auditores verbi non nisi ag-
nam à seipsis veritatem amplecti docet, propri-
 ponit omnibus hæresibus fundamen-
 tum, patentem viam sternit, & fenestram
 aperit. Ad factum Thessalonicensium quod
 attinet, nullum hîc proprium iudicium ac-
 tulerunt, vt Paulo prædicanti crederent: sed
 propriam disquisitionem & sedulitatem ac-
 tulerunt, vt, quod Paulo prædicante mag-
 na animi promptitudine & alacritate (*anti-*
tatem noster interpres vertit) crediderant, ad
 fidei suæ consolationem & confirmatio-
 nem clariùs intelligerent: de quo mox plura
 Et hæc quidem hætenus ad primam à
 obiectionem factam respondit Calvinus
 qua dicebatur *arrogantia esse videri*, quod The-
 salonicenses de Pauli doctrina inquirunt, vt dixi-
 cent, idque à promptitudine, quam Lucas in illis la-
 dat, valde esse alienum. Hanc obiectionem re-
 lucti dere (vt loquitur) absurda Calvinus hæ-
 tenus non soluit, quia verè de Pauli doctri-
 na nullum hîc iudicium à Thessalonicen-
 sibus istis sumptum est: quod non solum ab-
 surdum, sed & impium futurum fuisse, no-
 stra hætenus responsio docuit. Nunc ad se-
 cundam soluendam obiectionem accedit.
Nunc (inquit) soluenda est secunda obiectio. Du-
bitationi contraria est fides: qui inquit, dubitat,
ergo sequitur, Thessalonicenses, cum de Pauli doctri-
na inquirunt, fide adhuc fuisse vacuos. Ad hæc
 quæ

quid respondeat, attendamus. Nam istos
 Thessalonicenses ante hoc scrutinium ex
 Scripturis factum, verè credidisse & Pauli
 doctrinæ veram fidem adhibuisse, non so-
 lum illa Lucæ verba manifestum faciunt;
cum omni auditate, seu animi propensione &
 promptitudine (*μετὰ πάσης προθυμίας*) *verbum*
fidei susceperunt; sed & ipse Calvinus apertis
 verbis profitetur, ideoque aduersus profes-
 sionem illam suam hanc objectionem mouit.
 Nam & infra ad proximè sequentem
 versiculum, quo Lucas ita scribit, *Et multi*
quidem crediderunt, ita commentatur Calui-
 nus: *Non refertur ad proximam sententiam, quasi*
illi, quorum meminit, delectu habito credere cepe-
rint; esset enim illud absurdum: sed intelligit Lucas,
quia multi illorum exemplo accesserint, aucta n fuis-
se in illa vrbe Ecclesiam. Hæc illic Calvinus.
 Apertè igitur agnoscit, quod res est, Thes-
 salonicenses, istos audita Pauli prædicatione,
 credidisse, & post fidem Pauli doctrinæ
 habitam, Scripturas nihil ominis scrutatos
 fuisse. Nunc de hoc scrutinio, de hac inqui-
 sitione, quæ dubitationis speciè habet, non
 inuilem objectionem mouet Calvinus. Ad
 eam quid respondeat, videamus. *Atqui (in-*
quit) fidei certitudo confirmationem non impedit.
Confirmationem voco dum magis ac magis cordibus
nostris obsignatur Dei veritas, quæ tamen prius
dubia non erat. Exempli gratia: Audiam ex Euan-
gelio me Christi gratia Deo reconciliatum esse, &

Thessalo-
 nicenses
 ante scru-
 tinium
 ex Scriptu-
 ris credi-
 derunt.

Hh 3 peccata

peccata mea eius sacro sanguine expiata (transeat hoc exemplum per modum fictionis: nam verè ex Euangelio nemo audit in particulari se esse Deo reconciliatum, aut sibi in particulari remissa esse peccata:) proferetur testimonium, quòd mihi fidem faciat: postea, si penam excusiam Scripturas, occurrent subinde alia testimonia, qua non modò iuuabunt fidem meam, sed augebunt ac stabilient, vt accedat plenior certitudo. Hoc (vt dixi) exemplum, non nisi figmentum est: quia quantumlibet Ioannes Caluinus (verbi gratia) excusserit Scripturas, nullum in illis vnquam testimonium inuenit, nec alius quispiam inuenire poterit, qui aiunt Ioanni Caluino remissa fuisse per Christum peccata. Sed ponatur exemplum in eo quòd certissimè verum est; credentibus in Christum & obtemperantibus illi

Hebr. 5.9. (factus est enim causa salutis omnibus obtemperantibus sibi) remissa esse per Christi sanguinem peccata. Hanc fidem multa alia testimonia confirmabunt, augebunt, ac stabilient, vt accedat plenior certitudo. Similiter (ait Caluinus) quoad intelligètiã ex Scripturae lectione proficit fides. Hæc ille. Tota huius obiectionis solutio vniuersam priorem Caluini disputationem euertit: 1. qua docuit, Thessalonicenses istos de Pauli doctrina iudicasse, discepisse, & ad Scripturae examen esse exegisse. 2. qua rursus docuit, horum exemplum nullam apud nos doctrinam fide dignam esse debere.

Superiora
Caluini
commenta
ex iplo
met refu-
tantur.

nisi quam nos in Scripturis fundatam deprehendi-
 mus: 3. qua denique doctuit, ex horum facto 3.
 promptitudinem fidei cum iudicio proprio coniun-
 ctam esse debere, vt sic non nisi certam & à no-
 bis ipsis agnitam veritatem amplectamur.
 Nunc enim horum hominum exemplum
 nihil prorsus horum omnium docet: quan-
 do ante hoc Scripturarum scrutinium, ante
 illam disquisitionem ex Scripturis, qua scru-
 tabantur an quæ Paulus ex veteribus pro-
 phetis allegauerat, ita se in Scripturis pro-
 pheticis haberent, prorsus Pauli doctrinæ
 crediderant, ideoque non vt crederent, sed
 vt id, quod iam firmiter credebant, magis
 confirmarent, magis auerent, atque in fide
 magis proficerent, hanc Scripturarum dis-
 quitionem fecerunt. Quare iterum Calui-
 nus, ad hæc Lucæ verba, *Qui cum omni anidi-
 tate verbum susceperunt, quotidie scrutantes Scrip-
 turas an hæc ita se haberent*, duplicem in istis
 Thessalonicensibus virtutem obseruat: v-
 nam quod promptè prædicanti Paulo cre-
 derent, alteram quod fidei suæ profectum
 & confirmationem in Scripturis quærerent.
 Hoc primum (inquit) nomine laudat Thessaloni-
 censes Lucas, quod prompto & alacri studio Euan-
 gelium receperant. Deinde, quod sedula inquisitione
 quotidie fidem suam confirmarent. Ita ipsorum
 pietas & fides in initio à promptitudine laudatur: in
 suo autem progressu à constantia & proficiendi stu-
 dio. Sic hæc (vti dixi) secundæ obiectionis so-

Hh 4. lutio,

lutio, hæc posterior Caluini confessio, (ad-
iunctis etiam quæ prius dixerat) manifeste
docent, id quod res est, hoc scrutinium Scri-
pturarum à Thessalonicēsis factum, non
ideo factum esse vt crederent, sed vt in fide
proficerent; non vt de Pauli doctrina iudicando
veritatem à se ipsis agnitam acciperent, sed vt
veritatem fidei à Paulo acceptam magis
confirmarent; denique, non vt cum sua prom-
ptitudine proprium iudicium cōiungerent ad creden-
dum, sed vt cum ipsa promptitudine ac fide
propriam sedulitatem, industriam, disquisitionem
coniungerēt ad fidem perficiendā, & (vt lo-
quitur Caluinus) cordibus suis magis ac magis
obsignandam. Qui re vera proprius est diuina-
rum Scripturarum vsus; non vt ex ijs sibi
quisque fidem formet, (res hæc periculi ple-
na est) sed vt fidem ab Ecclesiæ prædicatione
acceptam, ex earum lectione ac studio
confirmet, augeat, perficiat.

Non contentus rota hac proluxa disputatione
Caluinus, quia durum adhuc nodum
superesse videbat, quòd de Pauli doctrina
Thessalonicenses istos iudicasse affirmauerat,
super ea re sibi ipsi scrupulum mouet,
quasi volens lectoribus suis omnem prolixum
scrupulum eximere. Si quis (inquit) rursus ex-
cipiat, parum authoritatis tribuere eos doctrinæ
Pauli, qui ex Scripturis disquirunt an ita res ha-
beat: respondeo, tale esse fidei profectus, vt interdum
ex Scripturis quarant de quo iam diuinitus perfectus
sunt.

sunt, & habent interius Spiritus testimonium.

Respondeo & ego: Habet quidem tales fides profectus, ut de quo quis certissimè persuasus est, tum ex interno diuini Spiritus testimonio, tum ex externo Ecclesiæ docentis & determinantis iudicio, ut interdum, imò frequenter, id quod firmissimè creditur, ex Scripturarum sedula lectione magis ac magis ad maiorem credentium consolationem confirmetur atque corroboretur.

Quod Paulus docere volens, dixit: *Quæcumque scripta sunt, ad nostram doctrinam scripta sunt.* Sed quid? An ut vnusquisque ex Scripturarum lectione ipsam fidem addiscat? Non hoc adiungit Paulus, (qui in eadem epistola dixerat, *Fides est ex auditu,*) sed hunc finem, & hoc doctrinæ genus ex Scripturarum lectione hauriendum subiungit: *ut per patientiam, & consolationem Scripturarum, spem habeamus.* Duo ponit spei nostræ in Christum quasi fundamenta aut certè sustentacula. Alterum est *patientia* tribulationum quæ ex fidei professione sequuntur, de qua in eadē epistola dixerat: *Tribulatio patientiam operatur, patientia probationem adfert, probatio spem.* Alterum est *Scripturarum consolatio.* Quæ enim à Deo bona speramus seu gratiæ seu gloriæ, seu in hac vita seu in futura, illa toties in Scripturis promissa reperimus, ut ad hanc spem nostram roborandam plurimum consolationis, plurimum momenti adferat

Scripturarum lectionis fructus proprius.

Rom. 15.

Rom. 10.

Rom. 5.

Scripturarum lectio. Sic ad fidei ac spei no-
stra consolationem robur, augmentum, Scri-
pturæ à fidelibus leguntur, qui tamen & fi-
dem indubiam, & spem firmam in Deum
ante Scripturarum lectionem habuerunt
& absque earum lectione per totam vitam
habere possunt, vt maximus Christianorum
numerus habet, qui idiotæ & indocti quum
sint, cælum tamen rapiunt. Hoc igitur quo-
de fidei profectu Calvinus dicit, qui tali
est, vt, quod certissimè quis credit, adhuc
Scripturis quærat, verissimum sanè est quo-
ad ipsam firmissimæ suæ fidei consolatio-
nem, robur, augmentum: sed non est ve-
rū quoad aliquod iudiciū de doctrina fidei
sumendum, sicuti hoc loco de doctrina Pau-
li iudicasse Thessalonicenses ac disceptasse,
& ad examen Scripturarum eam reuocasse
Calvinus supra affirmavit. Quare hic fidei
profectus motum à Caluino scrupum non
eximit, nec obiectionem soluit. Addit igitur
adhuc aliquid, finemque tandem ope-
rosæ huic disputationi suæ imponit. Et La-
cas (inquit) non fidem omnibus numeris absolutam
in Thessalonicensibus prædicat, sed tantum commu-
morat qualiter initiati fuerint Christo, & quales in
fide fecerint progressus, donec solidum pietatis ad-
ficiū inter eos extaret. Hæc ille. Atqui nec hæc
adhuc verba scrupum eximunt, aut moram
difficultatem tollunt. Tametsi enim (quod
modò confessus fuerat) Thessalonicenses
Paulo

Fidei pro-
fectus dis-
fert à iu-
dicio de
fide.

et mo.

et mo.

Paulo prædicanti credidisse, Lucam eorum fidem à promptitudine laudare, nec nisi ad fidei profectum & confirmationem Scripturas postea scrutatos fuisse, hoc totum nunc retractare velle videatur, dicens eorum fidem non omnibus numeris absolutam à Luca prædicari, sed hoc tantum ab eo commemorari, *qualiter initiati fuerint Christo*; tamè nec ista ipsa retractatio, aut certè eorum, quæ prius dixit, correctio & extenuatio, objectionem propositam dissolvit. Esto quippe: non fuerit eorum fides omnibus numeris absoluta. At vera fides erat, & verè crediderunt. *Fidei quippe certitudo* (dixit modò ipse Calvinus) *confirmationem, augmentum, perfectionem fidei non impedit*. Esto rursus quòd initiati tantum Christo fuerant. At per veri nominis fidem initiati erant. Nihil ergo hæc tota responsio ad difficultatè[m] propositam, *parum auctoritatis eos tribuisse doctrinæ Pauli, qui ex Scripturis disquirebant an ita res haberet, sicut Paulus dixerat*. Siue enim crederet, siue nõ crederet; siue inchoatâ fidè, siue perfectâ haberent, de Pauli Apostoli doctrina iudicare, aut eâ in dubiũ vocare, de ea sibi iudiciũ sumere, nullo modo debebant. Hoc enim erat auctoritati Apostoli Pauli, *qui pro Christo legatione fungebatur*, & consequenter ipsius Christi auctoritati parum tribuere, imò multum derogare. Quòd an rectè illi facere potuerint, ostendere iam debuit Calvinus, hac

Abfurditatem quòd de Pauli doctrina Theff. iudicauerint Cal. non tollit.

interdum ob inuoluntate inuoluntate inuoluntate inuoluntate inuoluntate

2. Cor. 5. 10.

hac mota à seipso difficultate. Sed ostendere hoc non potuit, ad alia sermone deflexit. Difficultatem tamen ipsam proponere voluit, vt quacumque reddita sponcione apud lectorem sibi deditum satisfecisse videretur. Hæ sunt Caluini res. His ille technis orbi illudit, audacia calliditate maximam apud suos Geneueses, atque innumeros ad illam speluncam profugos, auctoritatem nactus.

Caluini singularis impostura

Sed antequam hunc locum abrumpam vt singularis Caluini impietas, imò omnium hodie hæreticorum dolus malus (qui omnia vt suam de Ecclesiæ dogmatibus iudicant) arrogatiam hoc vno exemplo tueantur, ipsamque Ecclesiæ supremam in causis iudicandis auctoritatem conuellant, hoc vno loco maximè abutuntur) luculenter

appareat; obseruatione dignum est, eos qui de Pauli doctrina Thessalonicenses iudicasse ac deceptasse, eamque ad Scripturam amussim exegissent, omnino volunt, non permittere vt de ipsorum dogmatibus quispiam iudicet, disceptet, aut ad Scripturam amussim ea exigat. Non est passus hoc Lutherus, cuius illa vox legitur:

Certus sum me mea dogmata habere de celo. Et alibi: Ego in hoc libro non contuli, sed assero, & assero, & penes nullum valo esse iudicium, sed omnibus suadeo vt prestent obsequium. Sed minùs arrogans Caluini vox legitur. Non (inquit) sedula meditatione adhibita sensum am-

In lib. contra Regē Angliz. In fine libri de seruo arbitrio. Infit. l. 4. c. 17. n. 25.

plest
meu
alto
oppor
effit
Cat
Lut
Cin
ciat;
pe C
Tac
li ser
etiat
cept
cred
scrip
uite
loco
29.

I
fe
ipsis
can
(inc
stra
ma
pra
vli

plectimur (illorum verborum, Hoc est corpus meum) quem Spiritus Dei suggerit: quo freti, ex alto despiciamus quicquid terrena sapientia contra opponitur. Ecce, de sensu Scripturæ, quem ille effinxit, adeò neminem iudicare vult, nec Catholicam Ecclesiam, nec totam sectam Lutheranam, maiores suos; nec reliquos Cinglianos fratres suos; vt omnes ex alto despiciat; & pro terrena sapientia contemnat. Nempe Calvinus sedula meditatione vsus est. Taceat omnis homo. Spiritus Dei suum illi sensum suggessit. Istud credere debemus, etiam extra Scripturas, quum alioqui (excepta vnus Caluini doctrina) nihil amplius credendum sit quàm quod in verbo Dei scriptum legimus. Hæc duo monstra breuiter artigisse, digitoque monstrasse, huic loco & instituto satis est.

29. Genus cum simus Dei, non debemus asstimare auro & argento, aut lapidi, sculpture artis & cogitationis hominis, diuinum esse simile.

Ignorantiam & cæcitatem Græcorum refellere volens Paulus, sumit medium ab ipsis concessum, & ab vno eorum poëta decantatum: τοῦ μὲν γὰρ καὶ θεοῦ ἕσται. Sumus (inquit) Dei genus: aliquid in ipsa natura nostra Deo simile ac affine retinemus. In anima ipsa nostra Dei quædam imago insculpta est. Hanc effingere non possumus, aut vllis lineamentis exprimere. Ergo multo minus

Genus
superstitio
propria.

minus perfectum illud animæ nostræ archetypum το δειον numen illud ac diuinam sententiam ylo vel auro vel argento in sculpture, vlla vel arte vel scientia humana exprimere valemus. Crassa igitur vestra insensibilitas, qui in simulachris istis, delubris, altaribus vestris manufactis Deū habitare, Deū contineri, Deum vos colere posse existimatis. Docet Paulus, communem hanc Gentium superstitionem fuisse, quod sub corporeis figuris Deum aliquem se colere putarent. Vnde etiam sequebatur, crasse illos de diuinitate opiniones habuisse, non nisi carnale quid & corporeū, oculis que subiectum, diuino numini affixū. Hæc ex isto loco rectissimè colliguntur.

Vide nunc quomodo & hunc ipsum crassissimum Gentium errorem hominibus Christianis, toti que Ecclesiæ Catholice propter sacrarum imaginum venerationem impius Calvinus impingat. *Hodie (inquit) nihilo magis excusabiles sunt Papistæ. Quos enim fucos inducant ad colorandas imagines quibus Deū exprimere conantur (quasi aliqua in Christianorum Ecclesijs Dei imago esset) quia tamen impliciti sunt errore quo veteres, vrgentur Propetarum testimonijs. Nempe quod ligno dicitur Pater meus est tu, & lapidi, Tu me genuisti. Quibus autem easdem olim excusationes obtenderint Epicuræ, quibus hodie se tegere conantur Papistæ, ex eorum libris satis notum est. Itaque quorundam*

nas non effugiunt Prophetæ, quasi nimiam illis affingant crassitiam, imò falsis criminibus eos onerent: verum omnibus probè expensis, reperient qui rectè iudicabunt, quæcumque captarint effugia, etiam acutissimi quique, hac tamen amentia fuisse correptos, Deo rite litari apud simulachra. Hæc Calvini. Homo impius crassissimam Ethnicorum idololatriam, qui ligna & lapides colebant, extenuare contèdit, quasi non illa, sed Deum in illis, colerent, nec ipsis simulachris sed Deo apud simulachra litarent, vt hoc artificio imaginum cultum in Ecclesia Catholica (vbi in ipsa imagine Sanctus ille colitur, quem imago refert, & in ipso sancto Deus verus, cui ille Sanctus seruibat,) veteri idololatriæ prorsus consimilè esse stupido lectori persuadeat. Hanc ob causam hoc ipso in capite paulò superius ad vers. 24. ita scribit: Deos se precari dicebant increduli adeorum simulachra; sed nisi Dei numen ac virtutem alligassent simulachris, an inde sperassent auxilium? an illuc suas preces & vota direxissent? Et iterum paulò post ait, Gentiles crassis istis prestigijs fuisse delusos, vt Deum è caelesti suo solio detractum mundi elementis includerent: eandem quoque crassitiam Iudæis accidisse: tandem, Nec hodie (inquit) alia suppetit Papislis defensio, quàm quæ olim Gentes & Iudæi suos errores vtcumque fucare ac tegere conati sunt. Sed & in impia sua Institutione ad eundem modum disputat. Non ita stupidi (inquit) fuisse ethnici censendi sunt,

Gentiliis
idololatriam
crassissimam
extenuat
Calvini
vt eam ad
imaginum
cultum
Cath. trã
ferat.

Instit. lib. 1. cap. 11. num. 9

sunt, vt non intelligerent Deum alium esse quam
 gna & lapides. Mutabant enim pro arbitrio simu-
 lachra, Deos semper eosdem animo retinebant;
 multa erant vni Deo simulachra; nec pro multi-
 tudine complures tamen Deos sibi fingebant. Præterea
 noua quotidie consecrabant, nec prouidebant tamen
 novos facere Deos. Et paulò post ita concludit
 Et Deum æternum Iudæi vnum verumque cæli
 terra Dominum sub talibus simulachris perseque-
 rantur se colere, & Gentes suos (licet falsos) Deos, quos
 tamen in cælo habitare fingerent. Hæc ibi. Vnde
 omnino Gentes, & à Iudæis ad idololatriam
 prolapsos, non ipsa saxa & ligna, non simu-
 lachra, non ipsam militiam cæli, solem, lunam,
 nã, ac sydera; sed in his omnibus seu signis
 seu elementis, vnum verum Deum colunt.
 Quo posito, idololatricus erit omnis ima-
 ginum cultus, in quibus vel per quas verum
 Deus quocumque modo colitur & adora-
 tur. Et in hoc suo commento ita sibi placet
 Calvinus, vt loco ex Institut. citato exclamet;
 Huc animum aduertant qui ad defensionem
 execrabilis idololatriæ, qua multis antehac seculis
 vera religio submersa subuersaque fuit, miseris præ-
 textus aucupantur. Cæterum totus hic triumphus
 ante victoriã canitur. Imò hoc Caluini sin-
 gulari cõmento nihil foediùs, nihil crassius,
 nihil tã doctissimorum Patrũ cõsentienti do-
 ctrinæ, quàm apertissimis diuinæ Scriptu-
 ræ monumentis magis aduersum: quod nunc
 paucis docebo, ab eo, quod priùs dixi, exor-
 dium

dum fumens. Et quia Calvinus ipse (loco
 Institutionis citato) S. Augustinum pro sua
 sententia profert, ex ipso maximè Augusti-
 no, (qui de hac Gentium varia idololatria
 varijs in locis sapientissimè disputauit) atq;
 adeò ex loco ac tèxtu Augustini à Caluino
 citato (quem foedissimè mutilauit) Calui-
 num refutabimus. Profert in hunc modum
 Augustinum Calvinus. *Leguntur, inquit, ex-
 celsiones quas ab idololatrijs sui seculi fuisse præ-
 textas refert Augustinus in Psal. 113. Nempe quum
 a quærentur, respondebant vulgare, se non visibile
 illud colere, sed numen quod illic inuisibiliter habita-
 bat. Qui verò purgatiore (vt ipse loquitur) religio-
 nis erant, nec simulachrum nec demonium se colere,
 aiebant, sed per effigiem corpoream intueri eius rei
 signum quam colere deberent.* Mentitur ac fallit
 Calvinus. Tum ordinem verborum inuer-
 tit, tum ipsa verba commutat. Tantus est
 fallendi artifex impostor iste; & ita caute-
 riata conscientia Veteres citat. Hæc est tota
 Augustini oratio, qua vel maximè Caluini
 commentum refellitur. Primum, de cras-
 sa eorum idololatria disputat, qui saxa ipsa
 & ligna, simulachra ipsa ex auro & argento
 effigiata adorabant, vt ille Psalmus prolixè
 decantat; & eam crassi erroris causam de-
 scribit. *Quis (inquit) puer interrogatus non hoc
 certum esse respondeat, quòd simulachra Gentium os
 habent, & non loquentur, & cætera quæ diuinus
 sermo contexit? Cur ergo tantopere Spiritus San-
 ctus curat*

August.
disputat.
ab ipso
Cal. pro-
lata, Cal-
uini fig-
mentum
refutat.

Caluini
cauteriata
conscientia.

Psal. 113
12. &
seqq.
Enarrat.
ibidem.

Ii etus curat

Gentes
ipsa saxa
& simula-
chra col-
uisse ostē-
ditur.

Etus curat Scripturarum plurimis in locis hec in-
nuare atque inculcare veluti inscientibus, quasi non
hominibus apertissima sint atque notissima, nisi qua-
per speciem membrorum significat, quam natu-
ter in animantibus viuētem videre atque in nobis
ipsis sentire consueuimus? Iam huius tam crasse
dementiae causam etiam ex ipsorum cōfē-
sione subiungit. Quaquam (inquit) ut illi de-
serunt in signo aliquo fabrefacto atque emittenti
locato suggestu, cum honorari atque adorari a mul-
titudine ceperit, parit in vnoquoque sordidissimum
erroris affectum, ut quoniam in illo figmento non
inuenit viālem motum, credat numen occultum
effigiem tamen viuēti corpori similem, sedulū
forma, & commotus auctoritate quasi sapientium
institutorum, obsequentiumque turbarum, sine vno
aliquo habitatore esse non putet. Sed quid? An
hoc numen occultum vel hunc viuūm ha-
bitatorem vnum in omnibus simulachris
Deum fuisse, hoc dicendo afferebant vel cogi-
tabant idololatrā illi? Sequitur in Augu-
stino: Hinc & mala demonia ad possidenda Gen-
tium simulachra talis hominum affectus inuadit,
quorum presidentium varia fallacia mortiferi
minantur & multiplicantur errores. Alii itaque de-
cis etiam contra ista diuina litera vigilat, ne quis
quam dicat cum irrisa fuerint simulachra, Non
visibile colo, sed numen quod illic inuisibiliter ha-
bitat. Ipsa ergo numina in alio Psalmo eadem Scri-
ptura sic damnat: Quoniam omnes dii Gentium da-
monia, Dominus autem cęlos fecit. Dicit & Apo-
stolus

Psalm. 95.

solus: Nō quod idolum sit aliquid, sed quoniam, quæ 1. Cor. 10
immolant Gentes, demonijs immolant, & non Deo:
& nolo vps fieri seruo: demoniorum. Quæ duo
diuinæ Scripturæ loca, sapienter à D. Au-
gust. prolata, Caluini commentum fortis-
simè iugulant. Omnes dij Gentium demonia, ait Scripturæ
Propheta. Omnes dij Gentium vnus Deus, S. & impij
ait Caluinus: Quæ immolant Gentes, demonijs Cal. anti
immolant, non Deo, ait Paulus. Quæ immolant thesis.
Gentes, Deo immolant, & per simulachra
sua Deo litant, ait Caluinus. An magis ex
diametro Scripturæ aduersari Caluinus po-
ruit? Numen ergo seu vius aliquis inha-
bitator, quem in suis simulachris imagina-
bantur Gentes, non erat vnus Deus, vt vult
Caluinus, sed varia demonia, vt docet Scri-
ptura, & ex Scriptura hoc loco Augustinus.
Pergamus nunc cum Augustino: Videntur
autem sibi purgatoris esse religionis, qui dicunt, Nec
simulachrum, nec demonium colo, sed per effigiem
corporalem eius rei signum intueor, quam colere de-
beo. Hæc est posterior à Caluino posita sen-
tentia, sed in Augustino multum eam præ-
cedens (vt mox apparebit) quam priori lo-
co posuit Caluinus. Sed quid? An res illa,
cuius signum isti intuebantur, & quam se
colere debere aiebant, ipse vnus verus erat
Deus, vt Caluinus comminiscitur? Nihil
minus, vt sequentia Augustini verba mani-
festum faciunt. Sic enim prosequitur: Ita
verò interpretantur simulachra, vt alio dicant

Ii 2   significari

significari terram, unde templum solent appellare
 Telluris; alio mare, sicut Neptuni simulachro; alio
 aërem, sicut Iunonis; alio ignem, sicut Vulcani; alio
 Luciferum, sicut Veneris, alio Solem, alio Lunam
 alio illud, alio illud sidus vel illam vel illam creatu-
 ram: neque enim cuncta enumerare sufficimus. De
 quibus rursus cum exagitari cœperint quod corpora
 colant, maximèque terram & mare & aërem &
 ignem, quorum nobis usus in promptu est (nam de
 celestibus, quoniam nostro ea corpore contrectare
 atque contingere nisi oculorum radijs non valeamus
 non ita erubescunt) respondere audent non se
 corpora colere, sed quæ illis regēdis præsentia numi-
 na. Hæc Augustini verba apud Calvinum
 priori loco posita, in singulari numero esse
 runt, ut hac arte mutato numero proba-
 ret vnum Deum à Gentibus per sua simu-
 lachra coli, sicut Christus & Sancti eius, sed
 vnius Dei confessione & cultu, varijs ima-
 ginibus à Christianis coluntur. Atqui do-
 cet S. August. non vnum Deum, sed vari-
 numina, ab istis etiam qui purgatiore v-
 debantur, coli; ideoque & illos in diuina
 Scriptura non secus quàm crassiores illos
 qui saxa & ligna colebant, damnari. Scilicet
 enim profequitur: Itaque Apostolus vna senten-
 tia poenam istorum damnationemque testatur. Quod
 commutauerunt (inquit) veritatem Dei in men-
 dacium, & seruiuerunt creaturæ potius quàm Crea-
 tori, qui est benedictus in secula. Nam priore parte
 huius sententiæ simulachra damnauit, posteriori
 sem-

Caluini
 pudenda
 fias.

Rom. I.

tem interpretationes simulachrorum. Hæc Augustinus, luculenter docens, omnem veterum idololatrarum cultum in creaturam desijisse, non in Creatorem, nempe vel in saxa & ligna, vel in dæmonia illis inhabitantia, vel in elementa huius mundi. Ita ipse locus ex Augustino à Caluino citatus, Caluini dementiam vel maximè refutat.

Sanè nemo magis accuratè quàm vnus Augustinus omnes veteris idololatriæ species prosequutus est, omnesq; in creaturam, nullam in Creatorem desijisse demonstrat.

Nullum (inquit) *habet exitum idolorum cultus, nisi in creatura.* Crassissimos idololatræ ipsa ligna & saxa & mera opera hominum coluisse, idque authore Herme Trismegisto in opere de Ciuit. Dei docet. Hos quoq; *alius fuisse in errorem demersos quàm qui opera Dei colebant,* in lib. de doctrina Christiana scribit. Denique hanc fuisse maximè vulgarem idololatriam, & *ciuile Theologiam nūcupatam fuisse, quæ videl. per Pontifices in tēplis celebrabatur,* docet idem Augustinus ex Varrone superstitionū Gentilium collectore superstitionisissimo. In hoc idololatriæ crassissimū gen^o impegerunt Iudæi, vt graphicè describit Ieremias, non in ipsis saxis vnum Deum colentes, vt glossat Caluinus; sed relicto penitus Deo, ipsa saxa colētes. Vtrumque enim clarissimis verbis Propheta docet: *Transite (inquit) ad Insulas Cethim, & videte; & in Cedar*

Contra Faustum lib. 20. c. 20.

Lib. 8. c. 23.

Lib. 3. c. 7. De Ciuitat. Dei lib. 14. c. 27.

Gentium varia idololatria.

Idololatriæ crassissimæ genus.

Iudæi idololatræ nō Deum in saxis sed saxa colebant ipsa. Ierem. 2. &

li 3. mittite,

mittite, & considerate vehementer, & videte si
Etum est huiuscemodi. Si mutavit gens Deos suos
certè ipsi non sunt Dij: (contra Calvinũ, qui vult
omnes Gentes coluisse vnum Deum) Popu-
lus verò meus mutavit gloriam suã in idolũ. Ob-
pescite cœli super hoc, & porta eius desolamini ve-
hementer. Duo enim mala fecit populus meus. De-
dereliquerunt fontē aquæ vivæ, & foderunt sibi
sternas dissipatas. Quid apertius dici potest
Nō in idolo Deum, sed relicto Deo idolum
coluerunt. Mutaverūt gloriam suam, id est
gloriosum vnius veri Dei cultum in idolum

Ver. 26.

Sed sequuntur adhuc clariora: Quomodo
funditur fur quando deprehenditur, sic confusi sunt
domus Israël, ipsi & Reges eorũ, & principes &
acerdotes, & Prophetæ eorum, dicentes ligno, Pater
meus es tu: & lapidi, Tu me genuisti. Verterunt
me tergum, & non faciem. Apertè dicit, relicto
penitus Deo, omniq̃ue memoria eius, ipsi
simulachra lignea & lapidea Iudæos colu-
se, & quidem tanto numero, vt paulo post

Ver. 28.

subijciat: Secundum numerum civitatum tuarum
erant Dij tui Iuda. An isti vnum Deum in
rijs simulachris coluerunt? Nec minùs ex-
pressè Esaias Propheta: Conuersi sunt verum
sum, confundantur confusione qui confidunt in
ptilibus, qui dicunt constare illi, Vos Dij nostri. Et
rum alio in loco: Conducunt artificem vt faciat
Deum, & procidunt, & adorant. Hic fuit
crassissimus tam Iudæorũ quàm Gentium
idolorum cultus. Secundus idololatriæ gra-
dus.

Esai. 42.

sum, confundantur confusione qui confidunt in
ptilibus, qui dicunt constare illi, Vos Dij nostri. Et
rum alio in loco: Conducunt artificem vt faciat
Deum, & procidunt, & adorant. Hic fuit
crassissimus tam Iudæorũ quàm Gentium
idolorum cultus. Secundus idololatriæ gra-
dus.

Cap. 46.

Deum, & procidunt, & adorant. Hic fuit
crassissimus tam Iudæorũ quàm Gentium
idolorum cultus. Secundus idololatriæ gra-
dus.

Idolola-
trix gra-
dus secũ-
dus.

... dus
... fixa
... cole
... de
... tu
... Dij
... Me
... fab
... mu
... hab
... scri
... Ciu
... quò
... gen
... crea
... los
... hæc
... logi
... ban
... & m
... sili
... vnu
... dan
... Om
... om
... run
... om
... dife
... que
... in A
... Ath

dus fuit, non ipsa saxa aut dæmonia illis af-
 fixa, sed ipsas creaturas, cœlû, mare, terram
 colere & adorare, vt describit Augustinus
 de doctrina Christiana libro 3. cap. 7. Tertius.
 rium genus quosdam homines mortuôs pro
 Dijs colebat, per imagines eorum, Iouem,
 Mercurium, & alios, & hæc erat Theologia
 fabularis seu poëtica. Quartum genus ipsum
 mundum tâquam animatum quid pro Deo
 habebat, & per statuas illa colebat, vt de-
 scribit ex Varrone Augustinus in opere de
 Ciuitat. Dei. De hoc genere dicit Scriptura,
 quod colit omne mirram celi. Quintum adhuc
 genus spirituales quasdam substâncias à Deo
 creatas colebant, id est, ipsa dæmonia & ma-
 los Angelos per se. Tales erant Platonicæ. Et
 hæc duo postrema genera ad physicâ Theo-
 logiam quasi que veram sapien- tiam refere-
 bantur. In nullo autem istorum omnium,
 & minimè in primo genere omnium cras-
 sissimo, (vt fingit Caluinus) verus Deus aut
 vnus Deus colebatur. Imò in illis omnibus
 dæmonia colebāt (iuxta Scripturæ verbum,
Omnes Dij Gentium dæmonia) quatenus per illa
 omnia id colebant, vnde beneficia accepe-
 runt, aut accipere se existimabant: his enim
 omnibus modis dæmon illos ludificabat, vt
 disertè describit Lactātius: Arnobius quo-
 que in oratione ad Gentiles, Tertullianus
 in Apologetico, Iustinus Martyr, Tatianus,
 Athenagoras in orationibus aduersus Gen-

Tertius.

Quartus.

Lib 7. c.

16.

4. Regum

21. & 2.

Paral. 53.

Quintus.

Diuiar.

Instituc.

lib. 2. c. 17

tes; (quod & ipse Celsus apud Origenem non dissimulat) luculenter docent, ipsa saxa & ligna à vulgo Gentilium adorari solere.

Sed nunc apertissimis Scripturis Calvinus cōmentum, in quo tantopere gloriatur, breuiter & solidè refutemus. Omnes sanè illi Scripturæ hoc faciūt, quæ in idolorum cultu nullum verum Deum agnitum, imò penitus ignoratum aut certè neglectum atque reiectum docent. In hanc sententiam præter citata ià Ieremiæ & Esaiæ loca, multa in

Deum in
suis simu
lachris Gē
tes nō co-
luisse ex
Scripturis
probat.

Judic. 10.

Psal. 105.

Psal. 77.

Dan. 2.

Scripturis sacris referuntur. De Iudæis re-
lapsis dicitur: *Serui erunt idolis, dimiserunt Deum
minimum, & non coluerunt eum.* De vitulo aureo
canit Dauid: *Mutauerunt gloriam suam in similitudinem
vituli comedentis fenum.* & addit ita-
tum, ne in illo vitulo ipsum Dominum eos
coluisse quis existimet, (vt Calvinus impu-
denter asserit) *Obliti sunt Deum qui saluauit eos,
qui fecit magnalia in Agypto, &c.* Rursum in
alio Psalmo: *Auerterunt se, & non seruauerunt
pactum, conuersi sunt in arcum prauum. In ira
concitauerunt eum in collibus suis, & in sculptili-
bus suis ad amulationem eum prouocauerunt.*
Prius ponit auersionem à vero Deo, postea
conuersionem ad idola: & quidem talem,
quæ ad amulationem prouocat. Sic Ba-
bylonij in despectum & amulationem veri
Dei Israël, laudabant Deos suos aureos & argenteos.
Adhuc semel de suis Iudæis Moyses

Deus

Deum, qui te genuit, dereliquisti: oblitus es Domini Deut. 32.
 Creatoris tui, Immolauerunt daemones, & non Deos,
 dijs quos ignorabāt. Qui vnus locus illam Cal-
 uini dementiam & audaciam refutat, qua
 scribit: Non tam prorsus incogitantes erant Iudaei,
 vt non meminissent Deum fuisse, cuius manu educti
 essent ex Aegypto, antequam fabricarent vitulum.

Excusat homo nefarius Iudaeos, vt Christia-
 nos accusandi materiā caperet. Sed illius os
 mendacij conuincit Moyses, qui disertè di-
 cit de hoc facto Iudaeorum: Obliti sunt Domi-
 nicreatoris sui, Immolauerūt daemones, & non Deo.

Quod & verba Psalmistae supra citata lucu-
 leriùs affirmant. Addit adhuc ibidem Cal-
 uinus: Quin Aarōni dicenti illos esse Deos à quibus
 liberati essent è terra Aegypti, intrepidè annuebant,
 non dubia significatione, velle se retinere illū Deum
 liberatorem, modò praecurrentem in vitulo conspice-
 rent. Atqui non hæc Aaron dixit, sed verba
 populi erant, Dei sui iam obliti & infatuati.

Dixeruntque (ait textus) Hi sunt dii tui Israel,
 qui te eduxerunt de terra Aegypti. Quod cum vidis-
 set Aaron, edificauit altare coram eo, & praconis
 voce clamauit dicens: Cras solemnitas Domini est.

Quod haud dubiè aut ad populi ludibrium
 (sicuti ad eum finem illos auro & argento
 suo spoliauit) aut cum summa blasphemia
 ad ipsius Dei ludibrium, vt populo place-
 ret, Aaron per praconem clamari fecit. Cla-
 ra enim sunt Moyses & Dauidis verba, qui-
 bus testantur hunc vitulum à Iudæis ado-
 raturum

Instit lib.
 1. cap. 11.
 num. 9.

Caluinus
 Iudaeos
 excusat vt
 Christia-
 nos accen-
 set.

Exod. 32.

et cetera

ratum cum Dei obliuione, derelictione, contemptu.

Sed alias Scripturas in medium adferamus.

De Gentibus idololatriis Apostolus dicit.

Rom. 1. *Mutauerunt gloriam incorruptibilis Dei in similitudinem imaginis corruptibilis hominis, & uoluerunt, & serpentum, &c. id est, vel hominum mortuos, vel alias creaturas, relicto uero Deo, coluerunt. Unde de eisdem conuersi ad Christum ait: Conuersi estis ad Deum a simulachris, seruire Deo uero & uero.* Ergo prius penitus auersi erant à Deo, nec Deum per simulachra, sed ipsa simulachra colebant.

1. Theff. 1. Quibus ita explicatis, insulsæ Caluini cauillationes superius prolatae facile refelluntur. Ethnicorum patronum agens, ait.

Infit. 10. co citato. *non ita stupidos censendos fuisse Ethnicos, ut non intelligerent Deum alium esse quam ligna & lapides. Attamen cur & quomodo hoc tantum stupore, traditi uidel. à Deo in reprobum sensum percussi fuerint, tum Apostolus narrat, iusto*

et. bond. Dei iudicio in pœnam superbie & Dei contemptus illud attribuens, tum D. Augustinus loco primùm citato aperte declarauit. Sed luculentissimè id liber Sapientiæ demonstrauit. De illis qui elementa & opera

Sap. 13. Dei coluerunt, dicit: *Vani sunt omnes homines, in quibus non subest scientia Dei, & de his qui uidentur bona, non potuerunt intelligere eum qui est, neque operibus attendentes, agnouerunt quis esset artifex. Istis ergo refutatis, qui purgationes cæteris videbantur, quia saltem opera Dei*

Dei, non opera hominum, venerabantur, Deum tamen ignorantes, de crassis idololatriis subiungit. *Infelices autem sunt, & inermortuos spes illorum est, qui appellauerunt Deos opera manuum hominum, aurum & argentum, artis inuenticem, & cetera quae sequuntur. De quibus tandem concludit: Non erubescit loqui ei in illo quò sine anima est, & pro sanita e quidem infirmum deprecatur, pro vita mortuum, pro itinere eum qui ambulare non potest, & de omnium rerum euentu ab eo qui in omnibus est inutilis. Hæc Sapientia liber, quo tamen sapientior videri volens Calvinus, affirmat, Nisi Dei numen ac virtutem alligassent simulachris, an illuc suas preces & vota direxissent? Ita non veretur aperte Scripturæ contradicere. Sed à D. Augustino in loco ab ipso met citato discere Calvinus debuit, certam hanc fuisse Ethnicorum stupiditatem, ut ipsa saxa, sine vlllo diuino numine illis affixo, inuocarent. Quis (inquit) adorans vel intuens simulachrum, qui non sic afficitur ut ab eo se exaudiri putet, ac ab eo sibi prestari, quod desiderat, speret? Hæc Augustinus, qui ex libro Sapientia illud dicerat, vbi clarissimis verbis iam citatis illud affirmatur. Iam quod pro sua absurdissima sententia confirmatione adfert Calvinus (loco in Institutione citato) mutasse quidem Gentiles pro suo arbitrio simulachra, eisdem tamen Deos animo semper retinuisse, & vni Deo multa simulachra posuisse, nouaque à quotidie consecrasse, ut non putarent*

Ad e. 17.
verf. 24. in
Acta.

Cal. Scri-
pturæ a-
pèrè con-
tradicit.

In Psalm.
113.

rent se novos facere Deos: quis non videt diuina Scripturę apertissimę aduersari, quę ipsi
 Ierem. 2. Iudæis ad idola conuersis dicit: *Iuxta numerum ciuitatum tuarum facti sunt tibi dii tui Iudæi*.
 Et quamuis eodem in loco Gentium in sua superstitione constantiam, quod non mutauerunt Deos suos, Iudæis exprobrat Propheta, quę *gloriam suam commutauerunt in idola*; tamē Gentes Deos suos multiplicasse, & veteribus retentis novos subinde addidisse, ex omnibus Gentium historijs compertissimum est. Quo in genere maximę superstitionosi Romani fuerunt, qui post Augustum Cæsarem Imperatores suos in Deos retulerunt, *consecratis templis, erectis aris, datis flaminibus*, vt apud Flauium Vopiscum, Iuliu Capitolinum, Trebellium Pollionem, & alios qui Ethnicorum Imperatorum vitas scripserunt, videre est. Quam est ergo non solum atrox & horrenda, sed fœda etiam atque purida hæc impij Caluini accusatio, quam etiam ex eius ore Caluinistę omnes acceperunt, *Non aliam suppeterere Catholicis sacrarum imaginum defensionem, quam qua olim Gentiles et Iudæi suos errores vtcumque fucare ac tegere conati sunt*. Primi nostrorum temporum Iconomachi Cęcilitiam superstitionem, eamque crassissimam, quod saxa & ligna colerent Catholicis, ipsis obiecerunt. Hęc quia nimis crassa & à quolibet palpanda calumnia statim apparebat, subtilius agere volens Caluinus,

uinus,

uinus, Gentilitiam superstitionem ab illis
 crassis erroribus liberat; eam extenuat, &
 non nisi vero Deo per sua simulachra Gen-
 tes ac Iudæos litasse affirmat; vt eodem cri-
 mine Catholicos inuoluat; qui in suis ima-
 ginibus nec ligna ac saxa, nec vlla huius
 mundi elementa, nec vlllos homines mor-
 tuos pro Dijs colunt, sed Christum ac San-
 ctos eius in fide & cultu vnus Dei vene-
 rantur. Sed vera est diuina Scriptura: *Omnes*
Dij Gentium demonia. Vera est Moysis de Iu-
 dæis sententiâ: *Immolauerunt demonijs, & non*
Deo. Vera est demum Pauli assertio: *Qua-*
cumque Gentes immolant, demonijs immolant, &
non Deo. Falsa, execranda, flagris non stylo
 coercenda, perpetua hæc est Caluini &
 Caluinistarum in Ecclesiam Dei blasphem-
 ia.

Caluinus
 primis
 Protestan-
 tibus sub-
 tiliior esse
 volens, sic
 nequior.

Psal. 95.

Deut. 32.
 1. Cor. 10.

CAP. XVIII.

18. *Qui sibi tot onderat in Cenchreis caput: habe-
 bat enim votum.*

DE quo hæc dicantur, an de Paulo, an
 de Aquila, an de Priscilla & Aquila
 simul, varia lectio facit dubitare.
 Chrysostomus in plurali legit, vt de
 Priscilla & Aquila intelligatur. In Biblio-
 theca quoque Vaticana huiusmodi Græcam
 lectionem sese vidisse affirmat Cæsar Baro-
 ninus